

Pişmiş Toprağın Başına Gelenler.

Öğr. Gör. Ergün Arda

İnsanlığın yerleşik hayata geçtiği Neolitik Dönem'den günümüze kadar çanak-çömlek yapmaya başladığı bilinmektedir. İnsanın yaşamına konfor kazandırması ve bu güçlü ihtiyaçtan kaynaklanan arayışı, onu pişmiş toprağı geliştirmeye götürmüştür. Çanak-çömlek ve tasarlanan formlarla ihtiyaçlarını karşılarken bunu bir zanaata dönüştürmüştür.

Bugün “zanaat” ile “sanat” birbirinden farklı olarak tanımlanır. Zanaat, “*el emeği gerektiren ve büyük ölçüde öğrenimle birlikte beceri ve deneyime dayanarak gerçekleştirilen küçük ölçekli üretim*”dir. Sanat ise, “*bir duygu, tasarı, güzellik vb.nin anlatımında kullanılan yöntemlerin tamamı veya bu anlatım sonucunda ortaya çıkan üstün yaratıcılık*” olarak tanımlanır.

Pişirilen ve sırlanan toprak seramiğe dönüşür. Sofralarda kullanılmasının yanında insanlığın, suyun üzerinde gidebilmek için küpleri şamandıra olarak kullanması, mimaride yaşam alanlarının inşasında, oyuncak olarak çocukların ellerinde, asker maketi olarak savaşlarda ve deniz ticaretinde amphora adıyla taşıma kabı olarak hep kullanılmıştır.

Bugün, estetik ve işlevsel ürünler tasarlama-üretme yetkisi 'Güzel Sanatlar Fakültesi' adıyla bilinen sanat okullarına verilmiştir. Bu kazanımın mücadelesi, 18.yy. ortaları ile 19. yüzyıl başları arasında, İngiltere'de, tarıma ve zanaatlara dayalı bir ekonomiden, sanayinin ve makine üretiminin egemen olduğu bir ekonomiye geçiş sürecinin ortaya çıkması ile başlamıştır.

Sanayi Devrimi olarak tanımlanan bu süreç öncesi, tüm zanaat dallarında üretim; basit aletlerle, bütün aile üyelerinin katılımıyla evlerde ya da atölyelerde gerçekleştirilirken, sonrasında fabrikalarda yapılan makineli üretim ve sanayileşme tüm insanlığın yaşam ve çalışma biçimlerini de değiştirmiştir.

Aynı dönemlerde Modernizm, bir aydınlanma projesi olarak ortaya çıkmış, akılcı bilim anlayışıyla 18.y.y.'da insan düşüncesini dinin baskısından kurtulmuş, birbiri ardına yapılan buluşlar ve bilimde ilerlemeler gerçekleşmiştir.

Sanayi devriminin, makineleşmenin hızla üretimini artırıp tasarımcıyı arka plana itmeye başlamıştır. Estetik ve teknik arasında gereken bağlantıyı doğru sağlayabilmek ve bunu sağlayacak sanatçılar yetiştirebilmek için tasarım okulları açılmış ve bunu ilk fark eden 1880'lerde Sanat ve Tasarım (Arts&Craf) hareketinin öncüsü olan William Morris olmuştur. Tüm bu çabalara rağmen 19.y.y. da makineleşme Arts & Craft hareketine karşı bir zafer kazanmıştı.

Sanayi devriminden sonraki sürecin, sanatı ve buna bağlı olarak sanat eğitimi mutlak suretle etkilediği kabul edilmekle birlikte, endüstri seramiği kavramı gelişerek seramik sanatı ve eğitimi de, yeni bir boyut kazanmıştır.

92 Yıl yaşamış ünlü ressam Picasso ile sorunlar yaşayan geleneksel seramik arasında önemli bir bağlantısı vardır. II. Dünya Savaşı'ndan sonra, 1946'da Güney Fransa'da Romalılarından beri seramiği ile ünlü Vallauris'deki seramik atölyeleri iflas olgusu ile karşı karşıyadırlar. Picasso, "Madoura" adlı bir seramik atölyesinin sahibi olan Suzanne ve Georges Ramie çiftinin daveti üzerine Vallauris'e gider.

Picasso seramik tabak boyarken ve 4 seramik eseri.

20 yıl kadar önce birkaç seramik yapmış, daha sonra bir daha elini çamura bulamamış olan Picasso 65 yaşında kolları yeniden sıvar. Metal ve plastik malzemenin kırılmazlığı, kolay taşınabilirliği ve ucuz olması karşısında duramayan geleneksel çömlekçiliği kurtarma çabasına tam 10 yıl katkı sağlar. Bölgenin adını duyurmuş ve bu süreçte 3500 orijinal seramik eser üretmiştir. Bir zanaattan sanat eserleri yaratmasını bilmiş, sonradan yetişecek olan seramik sanatçılarına önemli izler bırakmıştır.

Aynı tarihlerde Geleneksel Çanakkale Seramiği ve buradaki çömlekçiliği ele alırsak durum, burada da pek farklı değildir. Prof. Dr. Gönül Öney, 1971 yılında yayınladığı “19yy Çanakkale Seramikleri” kitabında dikkati buraya çekmiştir. 18 yy’la oranla, 19yy ortalarında üretilmekte olan seramiklerin kalitesinin düştüğünden bahseder.

18.yy Geleneksel Çanakkale Seramikleri

Prof. Güngör Güner 1972-77 yılları arasında Anadolu’da yaşayan ilkel Çömlekçilik isimli kitabında; “Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Çanakkale İrtibat Memurluğundan yazılı olarak edinilen bilgiye göre bundan 60 yıl önce 20 kadar atölyede 300-400 usta çalışırken bugün atölye sayısı 3’e usta sayısı da 10’a düşmüştür” demektedir. Bugün aradan geçen 25 yıl ile 60 yılı toplarsak ortalama 85 yıl öncesi anlatılmaktadır. Devam edersek; “Çanakkale’deki atölyelerde daha çok kent tüketicisi için kullanma ve süs eşyası yapıldığından Çanakkale seramikleri ithal mallarının yanında, cam, seramik ve plastik endüstrisiyle yarışamadığından yok olmuştur” der. Gerçekten de 1950’lerde kent merkezi sayılabilecek yerlerde atölyeleri olan çömlekçiler Belediye tarafından çok duman çıkardıkları gerekçesi ile şehir dışına sürülürler. 1970’lerde birkaç geleneksel seramik atölyesi, bugün ceza evinin bulunduğu bölgenin karşı tarafında faaliyet göstermeye çalışmış, fakat yetişen gençlerin de seramik zanaatına ilgi duymamasından, getirisinin çok olmayışı ve zorlukları yüzünden ilgilenmemişlerdir.

Çanakkale'nin elli yıldan beri bu işi yapan en yaşlı ustası Salih Demirci, günde 5-6 saat çatışarak 100 dipli saksı yapıyorken.

Akköy, Çanakkale'den Ezine'ye giderken Çanakkale-İzmir yolu üzerinde ve yoldan 5km içeride bulunmaktadır. Orada bizim için bin tat, bin doku vardır. Toprağımızdan bir parça, çamurunu teriyle ıslatmış mesleğimizin insanları yaşamaktadır. Dilimizden anlayan, güler yüzün, bin tatlı dilin konuşulduğu o meslektaşlarımızın evlerinde, herkes için bir bardak demli çay bulunur. Toprağındaki tarih ile çarkında testilerin işlenmesiyle tarihlenmiş bir köydür. Akköy, yakın tarihine kadar geçimini çömlekçilikle sürdürmüş ve son iki seramik ocağının kapanmasıyla bölgenin geleneksel seramik imalatı tamamen durmuştur.

Akköy pişmiş toprak kap ve testileri

Çanakkale'de, halk dilinde eskilerin bir deyişi vardır: 'Akköy Testisi gibi durma orada öyle' derler. Bir işe yara, hareket et, göster kendini anlamına gelir. Şimdi ise o köyü gösteren, anlatan sadece testiler ve testi yaparken çekilmiş fotoğraflar kaldı geride. Akköy testileri hala Çanakkale'nin çeşitli köylerinde kullanılmakta, birçok köyün dokusunu oluşturmaktadır.

Prof. Güngör Güner'in 1970'li yıllarda ziyaret ettiği ve tezinde bahsettiği kadarıyla, "Akköy'de çömlekçilik 300-400 yıldır yapıldığı, Çanakkale'ye çömlekçiliğin Akköy'den gittiği iddia edilir. Köyde yaşam işe göre biçimlenmiş ve ev ile atölye iç içe geçmiştir. 30 civarında atölye bulunmaktadır. Akköy, tüm Anadolu'da belki de dünyada gelişmiş torna tezgâhının, başka deyişle, mili, yatağı ve bilyası olan çarkın, köye girmesine karşın uğraşın kadınlara özgü bir uğraş olarak kaldığı tek köydür."

Akköy çömlekçilerinin belirgin bir özelliği vardır. Kadınlar çark ustaları. Köyü 2001 yılında ziyaret ettiğimde beni en çok etkileyen ve Türkiye'nin hiçbir yerinde rastlanmayan çömlekçi çarkını kadınların kullanması olmuştur. Bütün o güzelim testileri Akköy'lü kadınlar şekillendirmektedir. "Kadınlar büyük bir ustalikle, şiiir güzelliğinde çarkta testi çekmektedirler" Her atölyenin hanımı çarkının başına, yani işin mutfağındadır. Bu özelliğe başka bir yerde rastlanılmamıştır.

Birsen Gümüş, Akköy, 2001
Gümüş, Akköy, 2001

Yahya Gümüş ve Ailesi, Akköy, 2001   *Gelin Necla*

Elbette dünyanın birçok yerinde kadınlar çömlek imal etmiş ve etmekte ancak, çömlekçi çarkında, diğer adıyla torna başında çalışana bu haliyle rastlanılmaktadır. Genellikle erkekler bu işi yapmaktadır. Bilecik'in çömlekçi köyü Kınık'ta Nevşehir'in Avanos'unda, İzmir'in Menemen'inde görüldüğü gibi...

Yine Çanakkale'den örnek vermek gerekirse, Çan ilçesine bağlı, eski adıyla Yaveler Köyü'nde (Yuvalar) toprak kaplar imal edilmiştir. Yrd. Doç. Ayşe Güler'in 2000 yılında yaptığı araştırmasından öğrendiğimiz kadarı "*Yaveler köyü pişmiş toprak kaplar imal ederek, kendi gereksinimlerini karşılamak ve gelir sağlamak amacı ile üretilmişlerdir. Anadolu'da birçok il ve köylerde kadınlar çanak-çömlek imal sürecinde fiilen katılmış ve formların imalatlarını taş veya tahta bir döner tabla ile ya da düz bir zemin üzerinde gerçekleştirmişlerdir. Yaveler Köyü'nde de yine kadınlar şekillendirme işlemini gerçekleştirerek, "kakale" dedikleri; yanlarından çift kuplu, ağzı kapaklı tencereler ve "Sac", "Kaya" veya "Tıkla" dedikleri daire tepsi formunda olan kaplar imal etmişlerdir.*

Kakale, Yaveler Köyü, 2001

Sac, Kaya veya Tıkla, Yaveler Köyü, 2001

Köyün yakınlarından çıkarılan kilin, "*çarkta şekillendirilmeye elverişli olmaması*" ifade edilmektedir.

Akköy'den farklı olarak şekillendirme çömlekçi çarkı kullanarak değil, tamamen elle gerçekleştirilmiştir.

toprak kaplar kadınlar şekillendirmişlerdir

Foto:3

Elbette dünyanın birçok yerinde kadınlar çömlek imal etmiş ve etmekte ancak, çömlekçi çarkında, diğer adıyla torna başında çalışana bu haliyle rastlanılmaktadır. Genellikle erkekler bu işi yapmaktadır. Bilecik'in çömlekçi köyü Kınık'ta Nevşehir'in Avanos'unda, İzmir'in Menemen'inde görüldüğü gibi...

Köyde önceden mevcut çarklar ayak teperek döndürülür ve forma şekil verilirdi. Çalışan kişinin gücün yarısını tükettiği bu eylem. Şimdi, gelişen teknoloji ile beraber çarka bir motor takılarak döndürme görevi ona verilmiştir. Fotoğrafta Birsen Gümüş'ün kullandığı çarka ise, eşi ölmeden önce motor takmış ve hem üretimi kolaylaştırmış hem de eşinin fazlaca yorulmasını engellemiştir.

Akköy'de erkekler, toprak çıkarmak, taşımak toprağı havuza yatırmak, çığnemek, süzmek, fırın doldurmak- boşaltmak, ürünleri pazara götürmek ve satışı ile ilgilenmekle uğraşmışlardır. Seramiklerin dekor ya da sırçalama işini de kadınlar yapmışlardır.

Kadın ustalar tornada çalışırken kızları ya da gelinleri onlara yardımcı olmuşlardır. Bizim deyişimizle asistanlık etmişlerdir. Ustalık, anneden kızıya veya kaynanadan geline geçmiştir. Emegün kendi içindeki en keyifli dayanışma örneği bu olsa gerek. Çünkü seramik zanaatı bireysel değildir, ucundan birinin muhakkak tutması gerekir. Kolektif bir çalışmayı gerektirir. Lonca sanattır. Fakat

seramik Sanatı ile zanaatı karıştırmamak gerekir, sanat birdir ve kendi içinde tektir. Zanaat ise, tek tip ve çok sayıda yapmaktır.

Seramik toprağının elde edilmesi oldukça zahmetlidir. Gerek fabrika koşullarında olsun gerekse bir çömlekçi köyünde. Sadece çömlekçi, toprağı doğadan saf halde alır, içine katkı maddesi koymaz veya bir karışım yaparak kullanmaz. Akköy'ün eski adı Akçalan imiş ifede ettiklerine göre dedelerinin dedeleri bu bölgeye gelip yerleşmişler. Seramik üretmek için en uygun toprak oradaymış. Bu yüzden ki, toprağı seramik üretimine uygun olan yerlerde seramik sektörü daha da gelişmiştir. Akköylüler fotoğrafta görülen ve köye yarım kilometre mesafede olan bölgeden toprağı temin etmişlerdir. Toprağı yatağından çıkarma işi tamamen insan gücüyle yapılmış, çapa ve benzeri kazıcılar kullanılmıştır. Toprağın çıkarıldığı kuyularda derinlik on onbeş metreyi bulmuştur. Keza en verimli toprak derindedir. Sramik dili atölyelere at arabası türündeki vasıtalarla taşınmıştır.

Atölyelere getirilen toprak uzun ve zahmetli işleme tabi tutulur. Toprak, havuza yatırılarak ıslatılır. Buradaki amaç Kilin iyice suyu emmesini sağlayarak, yumuşatmak, sertliğini homojen bir kıvama getirmektir. Islatılan çamur suyla çözüldükten sonra, insan gücü ile yani yalın ayak üzerine çıkılarak çiğnenir. Genelde bu iş birkaç kişi tarafından yapılır. Klasik üzüm çiğneme yöntemiyle aynıdır. Saatlerce süren bu işlem çömlekçilerin hasta olmalarına bile sebep olur. Bilindiğı gibi her işin bir meslek hastalığı vardır. Seramik zanaatçılarının ki ise fizik gücü fazlaca gerektirdiğinden yarattığı tahribat fazladır. Hatta Akköylü Yahya GÜMÜŞ havuzda yalınayak çamur çiğnemesi sonucu ayakları hastalık kapmış ve iki ayağının toplam sekiz parmağı kesilmiştir. Havuzda çiğnenen ezilen toprak başka bir havuza aktarılırken içindeki yaprak, dal ve taş parçalarından kurtulmak için süzülür. Bu işlem hemen hemen her yörede ve fabrika koşullarında aynıdır. Sadece kullanılan malzemeler, kullanılan teknoloji farklı olabilir. Teknolojinin olmadığı yerde ise pratik zeka vardır ki, teknolojiyi kıskandıran da bu zekadır.

Havuzdan süzüldükten sonra çamur dinlendirilir deri sertliğine geldiğinde yoğurulu ve çarkta işlenecek kıvama getirilir. Çamur yoğurulup künde halinde çarkın yanına yığılır ve sonrasında usta kadın elleri bütün marifetlerini göstermek için hazırdır. Çark dönmeye başlayınca, toprakta ellerin arasında şekillenmeye başlayacaktır. Bu bir oyundur artık, bir danstır, bir büyücülüktür. Çamur çamurluktan çıkar ve bir kişilik kazanarak karşımızda durur. Çoğumuz bilirsiniz, görmüşsünüzdür “bunun içi nasıl boş kalıyor” diye sorular sorarsınız. Şimdi orada her şey boş yalnız ve terk edilmişliğin izlerini taşıyorlar. Raflarda testiler pişirilmeden öylece kalmış, örümcek ağları kaplamış her şeyi. Bir zorunlu terk ediş, kalpler her şeyin karşısında saygı duruşu yaşıyor. Sakin, sessiz ve buruk.

Gümüş ailesinin ve diğer çömlekçilerin fırınlarının bugün hiçbiri yerinde durmuyor. Bu iki fotoğraf da 4 yıl önce faal haldeki fırının bugünkü hali görülmektedir. Tavanı ve bacası çökmüş durumdadır. Bu hale gelmesinin genel nedenleri üzerinde kısaca duralım.

1980'lerden sonra endüstriyel üretim tüketiciye yeni ve alternatif malzemeler sunmaya başlar, bunların içinde çelik ve alüminyum mutfak eşyalarının yanı sıra plastikte bulunmaktadır. 1990'lardan sonra “plastik” kap-kaçak kullanımı ucuzluğu ve kırılmazlığı ile tercih edilir hale gelir. Ne olduysa bundan sonra olur. Seramik endüstrisi de plastikten nasibini alır. Mutfak eşyası üretimi yapan İstanbul porselen kapanır. Diğer fabrikaların da mutfak eşyası üretimi de eskiye oranla gözle görülür bir düşüş başlar. Uzak doğudan gelen ucuz porselenlerin de piyasayı olumsuz etkilediğini unutmamak gerekir. Bağkura bağlı olarak çalışan çömlekçi ocakları, vergi ile boğulurken birde plastik kap-kaçakların tercih edilerek öne çıkması ile seramikler satılmaz.

Seramiklerin kullanılması için pişirilmesi gerekmektedir. Bu aşamada iki pişirim yapmak gerekir. Seramik dilinde bu iki pişirme bisküvi ve sırlı pişirim denir. Mamulü fırınlamak için enerji gerekir. Odun, gaz ve elektrik kullanılır. Hepsinin birbirinden farklı maliyetleri üretilen ürünün fiyatını etkilemiştir. Pazara bin bir zahmetle imal ettiği ürününü götüren Akköy'lü, “Alt tarafı toprak değil mi canım” zihniyeti ile pazarlık yapan tüccar karşısında emeğine saygınlık yapanlara, işin sırrını anlatmaya çalışsada sonuç nafiledir. Akköy'lü diğer bir çarkçı ustası Fatma Hanım; şimdi çömlek şekillendirdiği o günleri tatlı dili ile özlemlerle anlatırken, evinde kullandığı testiler dikkatimizi çekiyor. Atölyesinde çalışmıyor. Ama çarkını hala sakladığını, ondan ayrılmadığını ifade ediyor.

Çanakkale'nin köylerinden herhangi birine gittiğinizde bu değerli Akköy testilerine muhakkak göreceğinizden eminim.

Çanakkale Savaşlarında askerlere su taşıyan sakilerin kullandığı kapların içinde Akköy testisi olmuş mudur diye düşündüm. Kaldı ki matarası bile olmayan askerin ve yaralıların Akköy testisinden su içtiği ihtimali yüksektir.

Sonuç olarak “Akköy Çömlekçiliği” için hala yapılacak bir şeyler olduğu kanısındayım. Mesela ; Çanakkale -İzmir yolu üzerinde bulunan köy girişinin hemen yanına, bir “ Akköy Seramik Ocağı” modeli inşa edilebilir. Burada geleneksel yöntemleri ile; çömleki çarkı ve odunlu fırını ile üretim yapılabilir. Yolum üzerinde olması avantajı ile reklamı olacak, gelip geçen görece ve satışta yapılabilecektir. Çarkında erkeklerin yerine kadın ustalarında çalışıyor olması ilgi ile karşılanacaktır. Bölgeye gelen turistlerin geleneksel yöntemlerle şekillendirme yapan bu atölyeye uğramaması mümkün değildir. Bu bölge turizmüne önemli bir renk katacaktır. Bunun için Çanakkale Belediyesi ve Ezine Belediyesi ile Akköy çömlekçileri ortak bir işbirliğine gidebilirler düşüncesindeyim.

ÇANAKKALE ÇAN İLÇESİ YAVELER KÖYÜ ÇÖMLEKÇİLİĞİ

Neolitik Çağ'dan günümüze seramik; zanaat, sanat, teknoloji ve bilim olarak varlığını sürdürmekte ve sınırlarını zorlamaktadır. İlkel üretimden-ileri teknolojiye, zanaatten sanata geçiş yaşanmasına rağmen, Neolitik Çağ'dan günümüze tekrarlanan kapların ilkel yöntemlerle üretimine tanık olmak, uygarlıkların – günümüz bireylerin kendi yaşantısında bile – aynı zaman diliminde farklı çağları yaşadığı düşüncesini doğrulamaktadır.

Çanakkale İli, Çan İlçesinin Yaveler Köyü makaleleri, Seramik Endüstrisinin ve İleri teknoloji uygulamalarının yapıldığı bir yörede, Kalkolitik Çağ ile bulunduğumuz yüzyıl arasındaki uçurumun yok oluşunu duyumsatmaktadır.

Yaveler köyü kakale ve saçları köy kadınlarının tarım işlerinden arta kalan zamanlarda, hasat sonu ve kış aylarında kendi gereksinimleri için ürettikleri ve ek kazanç sağladıkları geçmişten gelen uğraşlarıdır.

Çanakkale İlinin bilinen en eski seramik üretim tarihi, Truva I'e (M.Ö. 3000) uzanır. Antik çağlardan günümüze kesintisiz süren seramik üretimi ile ilgili yazılı belgeler; Truva seramikleri, Akköy, Eceabat ve Çanakkale atölyelerinde çalışılmış seramikler üzerinedir. Çanakkale Çan İlçesi, Çanakkale Seramik Fabrikaları ile tanımlanmakta, atölye üretiminin varlığı fazla bilinmemektedir.

Çanakkale, Akköy, Eceabat seramik üretimleri, malzeme, uygulama ve formlarıyla birbirlerinden farklıdır ve ayrı ayrı sınıflandırılabilir. Aynı özellik Çan İlçesi civar köylerinde üretilen seramik türleri için de geçerlidir. Bugün üretimin kesildiği, yakın zamana kadar, kiremit, tuğla ve toprak kapların yapıldığı köylerin ve seramiklerin varlığı bilinmektedir.

Çan-Biga çıkışı Hacılar köyü bölgesinde tuğla, kiremit üretiminin olduğu ve Çan –Çanakkale çıkışı Paşaköy'de eski kiremit fabrikasının bulunduğu, üretim malzemelerini Çan içinden geçen Kocabaş çayı toprağından sağladıkları belirtilmektedir. İlkel seramik kap üretiminde ise Yaveler köyü ve Bardakçılar köyünden söz edilmektedir.

İlçenin 5 km. kuzeybatısında yer alan Yaveler köyünde, halen “kakale” ve “saç” üretimi yapılmaktadır. Pomaklar, sac'a “kaya” ve “tıkla” adını vermişlerdir. Köyde ve ilçede çömlekçilikle uğraşan köy kadınlarına da “Kakaleci” denilmektedir.

Çanakkale seramikleri araştırmalarında çarksız çömlekçiliğin varlığına değinilmemiştir.

Elde şekillendirilen ve ekmek fırınlarında, pişirilen kakale ve saçlar, çömlekçiliğin en eski üretim yöntemlerinin kullanılması ve form tipleri nedeni ile Çanakkale, Akköy ve Eceabat atölyeleri üretimlerinden farklıdır.

Çan İlçesi kuruluş tarihi hakkında kesin bir bilgi yoktur. Tarihi kaynaklarda eski çağlarda adının “gelgithes” olduğu pers istilasından sonra gelgitheslerin Çan yöresine yerleştikleri ve Roma, Bizans, Beylikler ve Osmanlı dönemlerinde de yaşayan halkın var olduğu belirtilmektedir. İlçe sınırları içinde bazı Antik kalıntıların bulunması eski dönemlerden beri yerleşim yeri olduğunu doğrulamaktadır.

İlçe tepeler arasında engebeli bir araziye sahiptir. Seramik üretim ve türleri, arazinin ve yerleşim yerlerinin hammadde kaynağına yakınlığı ile şekillenmiştir. Yaveler köyü bölgesinde mikalı

toprak, kap yapımı elverişli iken, eski adı granikos yeni adı kocabaş çayı yatağından alınan toprakla, çay yolu üzerinde tuğla, kiremit üretimi yapılmıştır

Eski adı Yaveler olan köyün yeni adı Yuvalar'dır. Köy halkı Yaveler ismini yeğledikleri için metin içerisinde Yaveler olarak kullanılmaktadır. Köyün eski kakale ustalarından 65 yaşındaki Ayşe KARABIYIK'tan köy hakkında alınan bilgiye göre ; Yaveler 350-400 yıl önce 7 hane olarak Çan mezarlığı altına kurulmuş, küçükbaş hayvancılıkla geçimini sağlamıştır.

Kızılderili'ler gerçek analarının toprak olduğuna inanırlar.
toprak insana değil, insan toprağa aittir!

Sanat altın bileziktir.
El ağız ile çorba içilmez.

Kaynakça:

www.tdk.gov.tr

www.teknolojiweb.net/

www.felsefeekibi.com

http://seramik.kaleicimuzesi.com/canakkale_tr.php

PICASSO İSTANBUL'DA", Sakıp Sabancı Müzesi, İSTANBUL, 2005

Bahaus Okulu nedir ? 1919 Walter Gripus tarafından kurulan bahaus okulu yaratıcı gücü destekleyen bir bir tasarım okulu olmuştur. Mobilyadan seramiğe birçok alanda çizgisiyle yeni tasarım ürünleri vermiştir.

Sanayi devriminden sonra makineleşme hızla üretimini artırıp tasarımcıyı arka plana itmeye başlamıştır. Estetik ve teknik arasında gereken bağlantıyı doğru sağlayabilmek ve bunu sağlayacak sanatçılar yetiştirebilmek için tasarım okulları açıldı. Gerçekte bunu ilk fark eden 1880'lerde İngiltere'de Sanatlar ve Zanaatkarlar (Arts and Crafts) okulunun ve hareketinin öncüsü olan WilliamMorris'tir.

Teknik gelişim ve çok miktarlı tekstil üretimini reddederek, kurduğu şirketle sanatsal niteliği eski ürünler gibi olan tekstiller üretmeye başladı. Onu daha çok baskı desenlerine yönelik Art Nouve ve Art Decor sanat hareketleri izledi.

- Tüm bu çabalara rağmen 19.y.y. da makineleşme Arts & Craft hareketine karşı bir zafer kazanmıştı. Estetik ve işlevsel ürünler üretme yetkisi bugün 'Güzel Sanatlar' olarak nitelendirdiğimiz sanat okullarına verilmişti.
- Bu sıkıntılı dönem de 1919 da kurulan Bahaus Sanat Okulu yaratıcı gücü destekleyen bir tasarım laboratuvarı şeklinde çalıştı. Endüstri ile sıkı iletişimler kuruldu. Geliştirilen tasarımlar ve dokuma örnekleri büyük ilgi gördü. Arts& Craft'ın başlattığı Bahaus'un sanat ve endüstriyi birleştirme şeklinde devam eden sanat hareketi günümüze kadar gelişerek devam etmiştir.

Buharlı makinenin icadıdır Sanayi Devriminin başlangıcını oluşturmuştur.

Sanayi Devrimi ile başlayan bu dönemde insan ile işin arasına üçüncü bir faktör olan makine girmiştir.